

Poročilo o analizi/evalvaciji katalogov znanja – slovenščina¹

Programi:

- srednje strokovno izobraževanje
- srednje poklicno izobraževanje
- poklicno-tehniško izobraževanje
- nižje poklicno izobraževanje

Potek analize/evalvacije:

- priprava izhodišč za analizo katalogov znanja – april–junij 2021
- anketni vprašalnik za vse splošnoizobraževalne predmete – oktober 2021
- izvedba fokusnih skupin – predloga z vprašanji za analizo katalogov znanja iz slovenščine po posameznih programih o aktualnosti in uresničljivosti učnih ciljev in vsebin ter predlogi za izboljšanje – vodena razprava na dveh videokonferenčnih srečanjih, november 2021

• Spletna anketa – podatki in povzetek ugotovitev

Učitelji slovenščine so bili z namenom analize/evalvacije katalogov znanja seznanjeni na študijskih srečanjih učiteljev avgusta in septembra 2021 ter povabljeni k sodelovanju.

Namen analize je za vse splošnoizobraževalne predmete enak – presoditi relevantnost in aktualnost splošnih in učnih ciljev ter vsebin, uresničljivost izvedbe z vidika zahtevnosti ter obsega in z vidika vrednotenja znanja (standardi znanja) ter vključenosti sodobnih didaktičnih strategij (uresničevanje v praksi, didaktična priporočila, odnosni cilji, primeri dejavnosti).

Poziv k izpolnjevanju anketnega vprašalnika je bil poslan tudi prek ravnateljev šol in objavljen na spletni strani Zavoda RS za šolstvo in v spletni učilnici za učitelje slovenščine v srednji šoli.

Anketni vprašalnik je vseboval vprašanja o uresničljivosti ciljev, njihovi zahtevnosti, koliko cilji sledijo zahtevam sodobnega časa, nadgradnji ciljev po vertikali, vključenosti dijakov, individualizaciji, diferenciaciji, sodobnih didaktičnih pristopih, ključnih kompetencah, preverjanju in ocenjevanju znanja ter kaj učitelji še želijo sporočiti v zvezi s katalogom znanja.

Oblikovan je bil kot 4-stopenjska lestvica z navedenimi trditvami in oceno z vrednostmi od 1 – premalo zahtevni do 4 – zelo zahtevni oz. z mnenjem z vrednostmi od 1 – se ne strinjam do 4 – se v celoti strinjam ter z možnostjo pisne utemeljitve izbire.

Dodano je bilo pojasnilo, naj se odgovori nanašajo na okoliščine izvajanja pouka pred epidemijo.

Za predmet slovenščina je bilo izpolnjenih **28 anketnih vprašalnikov**, iz podatkov ni razvidno, na kateri katalog znanja se odgovori nanašajo (SSI, SPI, PTI ali NPI).

Največji delež odgovorov na večino vprašanj je ocenjen s srednjima vrednostma – 2 oz. 3.

Utemeljitev je malo in ni mogoče razbrati, na kateri katalog znanja se nanašajo:

- Predvsem jezikovne vsebine se ponavljajo. Menim, da bi bilo potrebno spremeniti kataloge znanja v OŠ.
- Mislim, da bi morali uskladiti KZ z OŠ, torej da so nekatere vsebine oz. sklopi obravnavani v SŠ (recimo besedne

¹ Poročilo o analizi/evalvaciji je s sodelavci – pedagoškimi svetovalci posameznih predmetov – vodil Oddelek za srednjo šolo na Zavodu RS za šolstvo. Pri slovenščini je anketni vprašalnik za slovenščino nastal v predmetni skupini. Analizo katalogov znanj v srednješolskih programih je vodila dr. Špela Bregač – s sodelavci; poročilo pa sta decembra 2021, po anketnem vprašalniku predmeta, pripravili dr. Špela Bregač in mag. Darinka Rosc Leskovec.

vrste: opažam, da jih več kot polovica dijakov ne prepozna, sam. in prid., ostalih ne). Predvsem so velike težave pri ustnem in pisnem izražanju (branje, poslušanje, govorjenje, pisanje); v OŠ naj se postavijo temelji branja in pisnega ter ustnega izražanja na različne načine glede na starost učencev. Zavedam se, da je ta proces dolgotrajen, vem, da se o tem veliko govori, a nekje se zaustavi, z vsako generacijo znova.

- Katalog znanja je v književnem delu preobsežen in potreben prevetritve, najmanj pri besedilih Ivana Cankarja.
- V KZ je premalo poudarka na sistematičnosti znanja (prav to ta populacija potrebuje), obravnava po tematskih sklopih ni primerno zastavljena (ob sklopu o posebnostih vprašanje dijakov: Zakaj moramo brati samo o čudakih?). V primerjavi s PTI je predmet zastavljen premalo zahtevno (na nivoju 6. r. OŠ), zato je toliko večji osip v + 2. V predmetniku je premalo ur slovenščine.

Iz odgovorov, povezanih s področjem jezika, je mogoče sklepati o nepoznavanju učnega načrta za predmet slovenščina v OŠ (UN in KZ so po vertikalni povezani, to je v KZ tudi navedeno).

V statistični analizi primerjave med predmetnimi področji je predmet slovenščina prikazan skupaj s tujimi jeziki in ker se večina vprašanj v uvodnem delu vprašalnika nanaša samo na tuje jezike, podatki za slovenščino niso relevantni.

Opomba:

Navedbe veljajo za predmet slovenščina.

Za predmet **slovenščina kot drugi jezik** je navedena samo pisna analiza strokovnega aktiva slovenistov Dvojezične srednje šole Lendava.

Za KZ SLO 2 za šole z italijanskim učnim jezikom na dvojezičnem območju slovenske Istre analiza ni bila opravljena.

• Vodeni razgovor – podatki in povzetek ugotovitev

Vsi programi – SSI, SPI, PTI, NPI

Predmetna skupina za slovenščino je za vodeni razgovor pripravila gradivo s podrobnejšimi vprašanji za kataloge znanja kot celoto ter posebej za jezikovni in književni del.

Razgovor z učitelji po programih je potekal videokonferenčno, učitelji in strokovni aktivni pa so lahko na vprašanja v predlogi odgovorili tudi pisno in gradivo poslali po e-pošti.

Predloga¹ z vprašanji je priloga poročila.

Potek:

- Povabilo k sodelovanju na ŠS avgusta 2021
- Vabilo v SU, povabilo preko foruma 11. 11. 2021
- Izvedba videokonferenčnega srečanja 15. 11. 2021, odziv samo 6 učiteljev

Povzetek ugotovitev VK srečanja 15. 11. 2021

Presojanje KZ za SSI, SPI, PTI in NPI – po 1 oz. 2 mnenji za vsak program:

Katalogi znanja so dobro gradivo za načrtovanje pouka, cilje in vsebine je pri pouku mogoče doseči, didaktična priporočila in dejavnosti so razumljivo zapisani in določeni dovolj podrobno, da so učitelju v pomoč, omogočajo dovolj strokovne avtonomije in aktualizacijo.

Posebni predlogi za spremembe na srečanju ni bilo; povabilo udeležencem k dopolnitvi mnenj po e-pošti, predloga za zapis.

- 16. 11. 2021 poslano povabilo učiteljem in predloga za zapis na 97 e-naslovov – možnost: pisni odziv učiteljev/strokovnih aktivov ali kot priprava na drugo videokonferenčno srečanje

Pisni odziv (odgovori na vprašanja v predlogi, poslani po e-pošti):

SSI: 10 strokovnih aktivov (različni programi – elektrotehnik, ekonomski tehnik, gradbeni, okoljevarstveni, biotehniški, baletna šola ...)

SPI: 11 strokovnih aktivov (različni programi – trgovski, lesarski ...)

PTI: 6 strokovnih aktivov (različni programi – elektro, zdravstveni, kemijski, računalniški, gozdarski ...)

NPI: 6 strokovnih aktivov in

7 povzetih odgovorov v imenu aktivov, ki niso zapisani na priloženi predlogi

- Izvedba ponovljenega videokonferenčnega srečanja 29. 11. 2021 (vabilo prek spletne učilnice 22. 11. 2021)

Povzetek pisnih odgovorov in ugotovitev VK srečanja 29. 11. 2021 o KZ za vse programe:

² Predlogo sta oblikovali dr. Špela Bregač in mag. Darinka Rosc Leskovec.

Največ mnenj: KZ so ustrezni in razumljivi, zapisi so v ustreznih razdelkih.

Standardi znanja, preverjanje in ocenjevanje so dobro zastavljeni, jasni in konkretni.

KZ učitelju omogočajo dovolj strokovne avtonomije.

Časa za obravnavo je dovolj./Potrebovali bi več ur. (Pojasnilo: predmetnik in število ur nista predmet analize KZ).

Predlogi za spremembe pri jeziku: v KZ vključiti več aktualnih besedil, tudi digitalnih, vključiti ugotovitve in priporočila iz projektov.

Predlogi za spremembe pri književnosti: v večini primerov se nanašajo na količino ciljev in vsebin oz. na zamenjavo nekaterih književnih besedil s sodobnejšimi.

Opomba:

Kaže se različno poznavanje katalogov znanja. Nekateri učitelji/strokovni aktivni katalog znanja zamenjujejo s katalogom znanja za poklicno maturo oz. zaključni izpit.

Iz posameznih mnenj ni mogoče razbrati, kaj se nanaša na KZ, kaj na kataloge za ZI, kaj na učbenike.

V nadaljevanju so povzete ugotovitve in predlogi o katalogu znanja **za posamezne programe**.

- **Katalog znanja za slovenščino v srednjih strokovnih programih (476 ur)**

<http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/SSI/KZ-IK/katalog.htm>
(dostop 20. 12. 2021)

Katalog znanja je določil Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje 26. 11. 2010, z začetkom izvajanja v šolskem letu 2011/2012.

Opomba:

V srednjem strokovnem izobraževanju je slovenščina edini predmet, ki ga na poklicni maturi opravljajo VSI dijaki, je za vse obvezen. Zaradi njegove veljavnosti tudi za splošno maturo mora biti zahtevnost KZ usklajena z UN za gimnazije.

Procesno-razvojni in vsebinski sklopi jezikovnega pouka so enaki kot v UN za gimnazije, zato je treba upoštevati tudi ugotovitve iz analize/evalvacije UN za gimnazije (2020).

Povzetek ugotovitev za **KZ kot celoto**:

Slovenščina je pomemben predmet in povezan z vsemi ostalimi učnimi predmeti. Gradnike bralne pismenosti lahko (moramo) vključevati v vsak predmet.

KZ dopušča dovolj manevrskega prostora in tudi prepletanja vsebin, da lahko posamezen učitelj uspešno realizira cilje.

Zapisi elementov KZ so razumljivi. Glede na število ur je KZ precej obsežen. Pogosto zmanjkuje časa, ker gre precej ur za utrjevanje in ponavljanje snovi.

Časovno težko je izvesti ustno ocenjevanje. Ocenjujemo predvsem književnost.

Predlogi:

Pogrešamo povezanost učnih ciljev z izpitnim katalogom in opravljanjem poklicne mature iz slovenščine.

KZ naj bo v razpredelnicah, obarvan.

Zagotoviti usklajenost po vertikali.

Povzetek ugotovitev za **Jezikovni pouk** in predlogi učiteljev:

Jezikovni del je predstavljen zelo nazorno, pregledno, sistematično s primeri in predlogi za ocenjevanje.

Cilji so jasno določeni, se strinjamo z njimi.

Raba novih komunikacijskih kanalov (sms, messenger, whatsapp ...) – pozornost nameniti tem oblikam komuniciranja; zaradi rabe slenga pri tem sporazumevanju zelo slabi pravopisna zmožnost, čemur bo zagotovo treba posvetiti več pozornosti.

Standardi znanja, preverjanje in ocenjevanje so dobro zastavljeni, nazorni.

Pogrešamo usmeritve glede pouka besedilnih vrst – uradnih dopisov, ki so osnovna vrsta besedil, s katerimi dijaki po končanem šolanju operirajo. Nove tehnološke možnosti in zahteve na delovnih mestih zahtevajo obravnave posodobljenih besedilnih vrst, kot so e-pošta, poročila, predstavitve poslovnih idej ipd.

Jezikoslovni pojmi naj so definirani/našteti.

Konkretizacija tega, kaj mora dijak vedeti o npr. neki besedni vrsti.

Standardi znanja in ocenjevanje se nam zdijo jasno predstavljene, gre bolj za problematiko usklajenosti na nivoju KZ – učna gradiva (berila) – PIK.

Didaktična priporočila so primerna oz. jih dopolnjujemo z udeležbo na različnih seminarjih, glede strokovne avtonomije pa smo mnenja, da so razlike velike (znotraj posameznega šolskega aktiva in v srednjem šolstvu nasploh).

Izpitni katalog za poklicno maturo je jasen in konkreten. Kriteriji in zahteve so naravnani tako, da tudi dijaki, ki imajo nekoliko nižje sposobnosti, dosežejo minimalni standard.

Kriteriji za ocenjevanje vodene/samostojne interpretacije so, predvsem pri jezikovnem delu, preveč ohlapni.

Predlogi:

Predlagamo razpredelnice s cilji za vsak letnik posebej.

Več časa pa bi bilo treba nameniti branju, saj dijaki ne znajo več prebrati daljših/prevzetih besed.

Dodati opredelitve glede poučevanja dijakov priseljencev, ki sicer opravijo uvrstitveni preizkus znanja slovenščine in končni preizkus A1/B2 in so vključeni v redni učni proces.

Po vertikalni poenotiti terminologijo.

Povzetek ugotovitev za Književnost in predlogi učiteljev:

Katalog znanja je ustrezno in razumljivo napisan, prav tako je smiselno strukturiran (elementi/sestavine).

Pri pouku književnosti ne predlagamo sprememb besedil ali odlomkov.

Ker je izbirnost zagotovljena, ni potrebe po spremembi.

Žanrska besedila in tematski sklopi – ni potrebe po posebnih opredelitvi, lahko se povežejo z literarnozgodovinskimi sklopi. Pri posameznem besedilu se nato opredeli izstopajočo temo, žanr.

Žanrska besedila so tista, ki se jih dotaknejo, ker so aktualna.

Razmislek o smiselnosti obravnave tematskih sklopov (ljubezen, domovina ...). Koliko se to v praksi vključuje v pouk? Težava z berili: enaka kot v gimnazijskem programu – ni razdelitve na sklope.

Zamenjali bi katero od starejših besedil, za individualno branje izbranih besedil (v razredu) ni časa.

Čas je težko opredeliti, menimo, da je to treba prepustiti presoji posameznega učitelja.

Učitelj prav tako lahko znotraj obravnave literarne vsebine preverja jezikovni del in sočasno doseže več ciljev (obravnavanje literarnega dela, npr. Pavčka + ogled intervjuja, tvorba vprašanj, pravopisna zmožnost).

Cilji so ustrezni, razumljivi.

Standardi znanja in ocenjevanje so dovolj jasni in konkretni.

Predlogi:

Standardi znanja in minimalni standardi znanja so jasni, pogrešamo strokovna navodila glede standardov in ocenjevanja dijakov s posebnimi potrebami (odločbe iz različnih oblik prilagoditev).

Prav pri pouku književnosti menimo, da moramo učitelji imeti večjo stopnjo strokovne avtonomije, seveda v skladu s splošnimi pravili poučevanja. Kompetence se morajo prilagajati konkretnim dijakom (razredu/generaciji), ker je osebni stik z dijaki precej pomemben.

Dijaki se največ naučijo, če se lahko posvetimo določenemu literarnemu delu. Ker to pri takšni količini del, ki jih moramo obravnavati, ni mogoče, ne moremo zadovoljivo razvijati njihovega razumevanja, kritičnega mišljenja in estetskega vrednotenja.

Razmislek o smiselnosti obravnave tematskih sklopov (ljubezen, domovina ...). Koliko se to v praksi vključuje v pouk? Težava z berili: enaka kot v gimnazijskem programu – ni razdelitve na sklope.

Mogoče ločena seznama obveznih in izbirnih besedil (pouk književnosti). Izbirnih besedil je preveč, zato se opiramo predvsem na maturitetni katalog za poklicno maturo.

Zapis je neustrezen in ni prilagojen vsem berilom, ki jih uporabljamo po SŠ.

- **Katalog znanja za slovenščino v srednjih poklicnih programih (213 ur)**

<http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/SPI/KZ-IK/katalog.htm>
(dostop 20. 12. 2021)

Opomba:

»Nekateri predmeti imajo več katalogov znanja z različnim skupnim številom ur. Izbiro kataloga znanja določa predmetnik izobraževalnega programa. Pri navedbi skupnega števila ur v predmetniku oziroma katalogu znanja lahko pride do manjših odstopanj. Velja število ur v predmetniku, učitelj temu ustrezno prilagodi izvedbo kataloga znanja.»

Katalog znanja je določil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje 15. 2. 2007.

KZ kot celota, sestavine, zgradba:

Pomen in vloga predmeta sta ustrezno in razumljivo napisana.

KZ učiteljem omogoča strokovno avtonomijo.

Splošni cilji/usmerjevalni cilji predmeta, pomen, vloga predmeta, kompetence so ustrezni, dodatno bi bilo treba poudariti pomen oz. vlogo v vseživljenjskem učenju.

Predlogi:

Potrebna bi bila terminološka uskladitev (funkcionalni cilji, izobraževalni cilji ...).

Premalo časa, potrebnih bi bilo več ur materinščine.

Slovenščina bi se nujno morala začeti izvajati v vseh programih in po celotni vertikali zaradi poučevanja gluhih in vse večjega vpisa tujcev.

Jezik

Zapis učnih ciljev, primerov dejavnosti, vsebin, pojmov, jezikoslovnih izrazov je razumljiv, količina ciljev je ustrezna, vsebine pa bi posodobili.

Standardi znanja so razumljivo napisani, navedeni primeri ocenjevanja so primerni.

Predlogi:

Več sodobnih in aktualnih besedil, interaktivna besedila.

Opredeljeni so standardi znanja, vendar to niso minimalni standardi in bi bila smiselna opredelitev minimalnih standardov znanja.

Nekateri dijaki lahko dosegajo minimalne standarde znanja SSI programa, zato jim je smiselno to omogočiti.

Uresničevanje v praksi je v glavnem uspešno, več truda je treba vložiti pri dijakih s posebnimi potrebami. Navedeni primeri so v pomoč, didaktična priporočila prav tako.

Potrebne so vsebinske uskladitve po vertikali s PTI.

Književnost

Zapis ciljev je razumljiv, vendar jih je nujno prilagoditi receptijski zmožnosti dijakov, so tudi nekoliko preobsežni, smiselna je posodobitev besedil.

Didaktična priporočila so v pomoč pri uresničevanju ciljev, tudi primeri dejavnosti so ustrezni.

Standardi znanja so za to skupino primerni. Preverjanje in ocenjevanje znanja je jasno zastavljeno, tudi načini preverjanja in ocenjevanja so primerni.

Standardi znanja so smiselni in usklajeni s katalogom za ZI.

Zahtevnost ZI pa je precej nizka, čeprav je za nekatere dijake primerna – v primerjavi s PIK za PM.

Predlogi:

Večina dijakov se odloči za obiskovanje PTI programov in je prevelika razlika v zahtevnosti in pripravi na PM.

Zagotoviti prehod v PTI, raznovrstnost besedil.

Posodobitev beril, učbenikov in delovnih zvezkov za SPI.

Opomba v zvezi z usklajenostjo po vertikali:

V KZ je navedeno:

»Katalog znanja za slovenščino predstavlja nadgraditev učnega načrta iz osnovne šole s poudarkom na uporabnosti znanja v poklicnem življenju. Zasnovan je tako, da omogoča napredovanje po izobrazbeni vertikali, tj. prehod v srednje strokovno in tehniško izobraževanje.«

- **Katalog znanja za slovenščino poklicno-tehniških programih (276 ur)**

<http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/SSI/KZ-IK/katalog.htm>
(dostop: 20. 12. 2021)

Ni podatka o avtorjih in določitvi veljavnosti.

KZ kot celota, sestavine, zgradba:

Elementi/sestavine KZ so opredeljeni ustrezno in razumljivo ter ustrezno zapisani.

Pomen, vloga predmeta, kompetence so opredeljeni ustrezno in razumljivo.

Cilji, vsebine, pojmi in primeri dejavnosti so zapisani in opredeljeni dovolj natančno. Vsebine so časovno ustrezno razporejene.

Standardi znanja so ustrezni, jasno zapisani in upoštevajo različno jezikovno in učno sposobnost dijakov.

Uresničevanje v praksi, didaktična priporočila, odnosni cilji, primeri dejavnosti so dovolj konkretni, učitelj ima dovolj avtonomije.

Predlogi:

Bolj bi bilo treba poudariti vlogo slovenščine kot predmeta, ki poudarja pomen zavedanja narodne identitete, krepi narodno zavest in poudarja pomen upoštevanja moralnih vrednot ter potrebe kulturnega komuniciranja v vsaki družbi.

Cilje in vsebine je treba deloma posodobiti in deloma skrajšati. Dodati bi bilo treba vsebine, ki opozarjajo in odgovarjajo na aktualne izzive v družbi.

Glede na aktualne okoliščine bi bilo treba več časa posvetiti cilju razvijanja kulture dialoga in sposobnosti vljudnega in strpnega komuniciranja.

Eno mnenje:

Katalog znanja je preobsežen in prepodroben. Natančno opisovanje dejavnosti je za učitelja podcenjujoče. KZ ne bi smel presegati 30 strani (trenutno za 256-urni predmet skoraj 60 strani).

Didaktične smernice bi bile lahko na koncu kataloga in ne za vsako enoto posebej.

Katalog ne upošteva dovolj, da dijaki, ki so končali SPI, nimajo predznanja, ki bi ga morali imeti za obravnavo zahtevnejših besedil. Po treh letih »počitka« v poklicni šoli so mnogi razočarani, ker ne zmorejo programa. Zato je tudi osip večji.

Vsekakor je KZ za PTI kot vsi drugi potreben prenove, vendar se ga je treba lotiti premišljeno in kot resnično nadgradnjo poklicnega programa. Nikakor ni smiselno, da se ga prenavlja hkrati s KZ za SPI. Prav tako bi ga morala oba kataloga prenavljati ista skupina.

Jezik

Elementi/sestavine KZ so opredeljeni ustrezno in razumljivo ter ustrezno zapisani.

Cilji, vsebine, pojmi in primeri dejavnosti so zapisani in opredeljeni dovolj natančno.

Predlogi:

Glede na aktualne okoliščine pa bi bilo treba več časa posvetiti cilju razvijanja kulture dialoga in sposobnosti vljudnega in strpnega komuniciranja.

Cilje in vsebine je treba deloma posodobiti in deloma skrajšati. Dodati bi bilo treba vsebine, ki opozarjajo in odgovarjajo na aktualne izzive v družbi.

Opažamo, da dijaki slabo berejo, posledica tega je nerazumevanje prebranega. Ker ne berejo, ne znajo tvoriti pravopisno pravih besedil oz. niti smiselnih večstavčnih povedi.

Književnost

Glede katalogov znanja za SSI in PTI menimo, da sta dobro sestavljena, manjka le povezava žanrske tematike pri književnosti s katalogom znanja za poklicno maturo. V katalogih znanja je tematski sklop žanrov poseben sklop, v katalogu za POM pa se skorajda ne pojavi (le da ima učitelj možnost na ustnem delu izbrati do 10 % žanrske literature).

Učni cilji so razumljivo zapisani.

Časovno je malo manj ustrezen, ker je na razpolago manj ur, kot v programu SSI, v dveh letih moraš predelati besedila za 4 leta.

V dveh letih je treba predelati ogromno tem, največkrat to uravnavamo tako, da v 5. letniku obravnavamo manj del iz sodobne književnosti. Starejša besedila bi vključili v razvoj jezika oz. kar v jezikovni del (npr. Brižinski spomeniki, Trubar).

Predlogi:

Smiselno bi bilo posodobiti in zmanjšati število književnih besedil. Tako bi lahko književna dela obravnavali poglobljeno in na način, da bi učinkoviteje dosegali zastavljene cilje pri pouku književnosti – dijaka usposobiti za branje besedil na ravni razmišljujočega in kritičnega bralca, ki se zaveda, da je slovenski jezik temeljna prvina državljanske identitete.

Vsebinsko je potrebno uskladiti s programom SSI.

- **Katalog znanja za slovenščino v nižjih poklicnih programih (155 ur)**

<http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/NPI/KZ-IK/katalog.htm>
(dostop. 20. 12. 2021)

Katalog znanja je določil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje 15. 2. 2007.

KZ kot celota, sestavine, zgradba:

Splošni cilji/usmerjevalni cilji predmeta, pomen, vloga predmeta, kompetence – vse navedeno je ustrezno zapisano.

Standardi znanja so razumljivo napisani, vendar za ta program nekoliko prezahtevni in preobsežni. Navedeni primeri ocenjevanja so primerni.

Uresničevanje v praksi, didaktična priporočila, primeri dejavnosti – glede na to, da ni ZI, si učitelj lahko dovoli dovolj avtonomije.

Predlogi:

Razmisliti o načinu zapisa pomen in vloge predmeta, prehod (UN za OŠ).

Dijaki NPI nimajo ZI iz slovenščine, kar zmanjšuje motivacijo za delo pri pouku.

Bolj dodelana didaktična priporočila, primeri dejavnosti.

Jezik

Učni cilji, primeri dejavnosti, vsebine in pojmi – nekateri cilji so za ta program prezahtevni, primeri dejavnosti so primerni in v pomoč.

Uresničevanje učnih ciljev iz KZ je precej zahtevno.

V praksi je bolje manj dejavnosti in zastavljenih ciljev, ki se jim tako bolj posvetimo.

Predlog:

Posodobitev v skladu z novimi oblikami sporazumevanja, aktualne jezikovne okoliščine.

Književnost

Učni cilji, primeri dejavnosti, vsebine in pojmi – zapis ciljev je razumljiv, vendar jih je nujno prilagajati recepcijski zmožnosti dijakov, so tudi nekoliko preobsežni.

Standardi znanja so za ta program nekoliko prezahtevni.

Preverjanje in ocenjevanje znanja je jasno zastavljeno, tudi načini preverjanja in ocenjevanja so primerni.

Predlog:

Vključiti pregledno znanje o razvoju slovenske književnosti – prehod v SPI, raznovrstnost besedil.

Posodobiti besedila – le obvezni avtorji, le temeljni pojmi, učitelj pa lahko doda recepcijsko zanimivejša besedila, domače branje iz sodobne književnosti.

Didaktična priporočila so ustrezna, celo preobsežna. Didaktični modeli so učiteljem na voljo v priročnikih in v strokovni reviji Slovenščina v šoli.

Sedanji katalog znanja ne olajšuje prehoda po vertikalni.

Posebno težavo v NPI in SPI predstavlja večje število tujcev v teh oddelkih. Trenutni sistem pouka slovenščine za tujce je sicer boljši, kot da ga ne bi bilo, vendar pa to težavo ne rešuje.

Posodobitev berila in učbenika za jezik.

- **Katalog znanja za slovenščino v srednjih poklicnih programih – Dvojezična srednja šola Lendava – SSI, SPI, PTI**

Dvojezična srednja šola Lendava – strokovni aktiv (4 učitelji)

KZ kot celota, sestavine, zgradba:

Specifika našega področja je dvojezičnost (slovensko-madžarska), veliko pa je tudi Romov. To zahteva posebno pozornost pri postavljanju različnih ciljev, pa tudi pri izboru npr. posameznih besedil (več o tem spodaj).

Splošni cilji/usmerjevalni cilji predmeta; pomen, vloga predmeta, kompetence ...:

Seveda učitelj s tem nima težav, vprašanje pa je, kako je z dijakom. Ali na primer formulacije tipa »zavedajo se, da je slovenščina temelj njihove osebne in narodne identitete, pa tudi najpomembnejši del slovenske kulturne dediščine« sploh kaj pomenijo.

Jezik

Jezikovni del se nam zdi primeren, nimamo posebnih pripomb, paziti moramo, da nivo znanja ne pade še nižje. Menimo, da morajo dijaki imeti vsaj malo teoretičnega znanja, vsaj toliko, da si lahko izmenjamo informacije o jeziku. Ni dovolj, da znajo izpolniti nekaj okenc v obrazcu, da napišejo

za silo neko besedilno vrsto. Če bi se od njih zahtevala vsaj minimalna znanja iz jezika (metajezik), bi bil nivo znanja boljši, prisilili bi jih, da so bolj pozorni na besedilo. S tem bi razvijali funkcionalno pismenost in bralno razumevanje. Le-ti se slabšata, če ne pričakujemo od dijakov dovolj znanja in neko osnovno besedišče s področja jezika. Drži, da so tem dijakom pomembnejša stroka, strokovno znanje, ročne spretnosti, da znajo opraviti naloge/ delo pri delodajalcu, vendar mora biti delavec sposoben tudi kaj razumeti, povezati podatke, logično razmišljati in rešiti kakšen problem na delovnem mestu. In če ne bomo od njih zahtevali vsaj malo natančnosti, konkretnega znanja tudi iz jezika, jih ne moremo razvijati kot osebnosti, ki bodo funkcionalno pismene in sposobne bralnega razumevanja znotraj svoje stroke.

Razumljivost, cilji, vsebine jezikovnega dela so primerni. Sicer na splošno pri dijakih, ki obiskujejo SPI, morda ni v ospredju dobro poznavanje jezika, a bi morali od njih pričakovati več tovrstnega znanja. Njihovo osnovnošolsko znanje je šibko, bralna pismenost precej nizka, poleg tega se težko skoncentrirajo na branje in hitro izgubijo motivacijo. Od njih je treba zahtevati, da berejo določena besedila, jih tudi razumejo in znajo napisati. Pozornost je treba nameniti tudi pravilnemu izražanju, saj jim bo to prišlo prav pri njihovem bodočem delu.

Standardi znanja, ocenjevanje:

Zahtevnost zaključnega izpita (tudi poklicne mature), se ne sme več znižati, predlagamo, da se nivo zahtevnosti dvigne. Dijaki, ki množično dobivajo potrdila za dodatno strokovno pomoč (pogosto po nepotrebem; učila sem gluho dijakinjo, s katero nisem imela nobenih resnih težav, vse se da dogovoriti, učim dijake, ki so dislektiki ali jecljajo, pa to nič ne vpliva na oceno; problem je, ko hoče nekdo zaradi nizkih kognitivnih sposobnosti izsiliti pridobitev neke izobrazbe ali pa se izdajo potrdila takih dijakom, za katere se izkaže, da imajo potem brez težav visoke ocene in ne potrebujejo ne podaljšanega časa pisanja, ne posebne obravnave pri pouku).

Razlika med SSI in SPI je velika, vpis v PTI pa je prevelik glede na nizka pričakovanja v znanju, splošni razgledanosti v programih SPI, zato so razočaranja vpisanih v PTI pogost pojav, tudi rezultati so primerno nizki, saj dijaki nimajo ne dovolj znanja, ne sposobnosti, da bi zadostili minimalnim standardom znanja, jih pa sistem spodbuja, naj se vpišejo v te programe. Dejstvo pa je, da pričakovanja poklicne mature tudi niso visoka (v primerjavi s programom gimnazije), a previsoka za dijake, ki so si pridobili izobrazbo v programu SPI.

Nivo znanja in zahtevnost v programih SPI sta precej nizka, zaradi česar lahko dijaki pridobijo boljše ocene. Ko pa se po

končanih treh letih vpišejo v program PTI, so presenečeni, saj so zahteve veliko višje, snov pa je podrobnejša in obsežnejša. Razlika med obema programoma je res velika.

Književnost

Največje razočaranje za učitelje v SPI programih so izbrani avtorji in njihova dela. Menimo, da so potrebne temeljite spremembe. Učni načrt vsebuje vsebine, ki dijakov ne nagovorijo, ne morejo se identificirati z literarnimi osebami, ne s književnimi deli ali zvrstmi (npr. črtica), ki pričakujejo od bralca med branjem veliko zbranost (npr. Kersnik: Agitator, Tavčar: Na petelina ipd.).

Ko smo še pred 20 leti dijake učili o istih delih kot v štiri-letnih programih, smo jim prav zaradi klasičnih vsebin veliko lažje približali dela, ki so jim nudila vsaj privlačno vsebino, teme ipd., čeprav spadajo avtorji med zahtevne klasike, je učitelj temo lahko približal dijakom s svojim pristopom, z načinom pripovedovanja vsebine dela. (Dijaki so uživali ob obravnavi Shakespearovega Romea in Julije, Molierovega Tartuffa, Kafkove Preobrazbe, Sartrovih Zaprtih vrat ipd.). Dijaki si želijo zanimivih zgodb, ki posledično ponujajo zanimive pogovore. V poklicnih programih je veliko vzgojnih težav in take vsebine ponujajo poleg dobrega pogovora tudi možnost vzgajanja!!

Seveda se pri tem navajanju sklicujemo izključno na dela, ki jih imajo dijaki v veljavnem učbeniku (Potovanje besed 1 in 2). Potovanje besed 3 je bolj uporaben učbenik, dijaki so verjetno bolj zreli in ga lažje sprejmejo, ponuja jim tudi gradivo za učenje za zaključni izpit, čeprav bi morali tudi to gradivo malo bolj približati dojemljivosti dijakov, ki imajo slabo predznanje in ki se težko osredotočijo na zahtevnejšo predstavitev npr. nekega literarnega obdobja.

Dijaki sprejemajo zgodbo Celjskih grofov (ko jo pripovedujem), dokler jim ni treba brati odlomkov, saj jim jezik literarnih del, ki so nastala pred 20. stoletjem, dela hude težave (besedišče dijakov SPI je večinoma zelo skromno), večina sploh ne bere. Izjeme seveda z veseljem nagradimo z nagradno oceno. Prav tako imajo radi Jenkovo Tilko (ponovno zaradi zgodbe, nikakor zaradi odlomkov in jezika besedila). Uživajo v ustvarjanju stripov in pri obravnavi te zvrsti.

Tudi Švejku in Butalcem prisluhnejo, če pripoveduje vsebino dela učitelj, vedno pa nastane težava, če morajo odlomke brati sami.

Morda bi bilo dobro, če bi učbeniki vsebovali kratke vsebine in odlomke iz sodobnih del avtorjev, ki pišejo za mladino ali za odrasle, vendar so tematsko blizu prav tej skupini dijakov. (Zupančič: Vladimir, Rozman: Živalska kmetija in druga dela iz nabora podarjenih knjig projekta Rastem s knjigo).

Skratka, potrebovali bi nove učbenike za književnost ... in še prej seveda tudi nov učni načrt.

Predlagamo, da se poenotijo določene vsebine učnega načrta (iste vsebine, z možnostjo izbirnih vsebin kot pri gimnazijah in SSI, saj se tako omogoči lažji prehod v PTI) ali da se popolnoma prepusti izbira besedil učiteljem, tudi izbira učbenika (izbrana besedila iz učbenikov za SSI).

Ali odgovorni pri izboru besedil razmišljajo o nelagodju v razredu ob branju npr. odlomkov iz Linhartovega Matička, ko je govora o zlobnih Ciganih, ali Kranjca, ki se stilizirano norčuje iz Madžarov, v razredu pa sedi več Romov in Madžarov?

Dela in avtorji, ki jih obravnavajo v programih SPI, niso primerni. Dela so sicer razdeljena tematsko, ampak brez nekega pravega reda, skače se iz obdobja v obdobje. Izbrana dela so dijakom nezanimiva in nerazumljiva. Tudi če se vsebino in informacije o delih predstavi kolikor zanimivo se le da, se zatakne pri branju odlomkov. Dijaki jezika ne razumejo, odlomek ali pesem preberejo, a tega na koncu ne znajo povzeti. Dela niso klasična oz. tista, ki jih je potrebno poznati (splošna razgledanost), ampak precej neznana. Njihova vsebina dijakom ni zanimiva, ne znajo se poistovetiti z literarnimi osebami, te jim niso blizu. Z veseljem na primer prisluhnejo obravnavi stripov, sodelujejo v pogovoru, si ogledajo posamezne primere. Drugače je pri Tavčarjevih in Vodnikovih delih. Četudi so ta pomemben del slovenske literarne zgodovine, dijaki od tega ne bodo odnesli nič, saj jih niso pritegnila in jim posledično ne bodo ostala v spominu. Treba bi bilo zamenjati besedila in vključiti bolj znana dela z zanimivejšo vsebino. Veliko raje bi prebrali tudi kakšno mladinsko literaturo, ki bi jim bila tako tematsko kot tudi jezikovno bližje.

Kaj menite o času za obravnavo posameznih ciljev, vsebin, pojmov:

Problem je, da zaradi organizacije pouka snov, ki je predvidoma razdeljena na tri enakomerne dele (npr. 70 + 70 + 70), razdeljena neenakomerno (npr. 70 + 50 + 90). Snov potem sicer iz 2. letnika preneseš v 3., toda dijaki so brez učbenikov za 2. letnik, saj so jih morali vrniti v učbeniški sklad.

Standardi znanja so se znižali, po mojih izkušnjah so pred 25 leti bili ti standardi višji za 3-letne programe, kot so danes za 4-letne.

Množično izdajanje potrdil za dodatno strokovno pomoč daje potuho dijakom, da izgubijo motivacijo, papir opraviči vse, v praksi se pa izkaže, da so dijaki dejansko sposobni več. To so moje izkušnje z dijaki, ki imajo odločbo. Vedno zmorejo več, samo pričakovati je potrebno, da stvari čim

bolje opravijo (ne gre za kršenje pravic), potem tudi več pokažejo. Nobenih težav nisem imela npr. z gluho dijakinjo, vse sva se lahko dogovorili.

Sklep

V večina učiteljev kataloge znanja za slovenščino za srednje strokovno, srednje poklicno, poklicno-tehniško in nižje poklicno izobraževanje ocenjuje kot ustrezne v vseh sestavinah.

Kot ustrezen, razumljiv in uporaben ocenjujejo tudi način zapisa.

Spremembe, ki jih predlagajo pri področju Jezik, so povezane s sodobnimi družbenimi in jezikovnimi okoliščinami – jezik v digitalnem okolju, novi načini sporazumevanja, večjezičnost, vedno več dijakov tujcev.

Spremembe, ki jih predlagajo pri področju Književnost, so zmanjšanje števila književnih besedil in posodobitev.

Za obe področji poudarjajo tudi pomen ozaveščanja o pomenu jezika in književnosti kot vrednote in dela identitete naroda in posameznika.

Za vse KZ navajajo tudi, da je potrebna usklajenost po vertikalni in da ne gre zmanjševati zahtevnosti.

Priloga:

- Predloga z vprašanji o KZ kot celoti ter o jezikovnem in književnem delu

SSI – srednje strokovno izobraževanje

PTI – poklicno-tehniško izobraževanje

SPI – srednje poklicno izobraževanje

NPI – nižje poklicno izobraževanje

DELAVNICA: Aktualnost in uresničljivost učnih ciljev in vsebin, predlogi za spremembe, oktober in november 2021

Pogovorite se v skupini, nato vpišite predloge skupine.

Obkrožite skupino: SSI/PTI/SPI/NPI

Člani skupine:¹

Ime, priimek	Šola in program

KZ kot celota; sestavine, zgradba	Ali so elementi/sestavine KZ opredeljeni ustrezno in razumljivo in ali so zapisani v ustreznih razdelkih? Kako naj bi bil posamezni element/sestavina zapisan, da bi ga še bolj učinkovito, smiselno in povezano s celoto uporabili v praksi? Ali je količina ciljev in vsebin ustrezna? Ali so cilji in vsebine primerni glede na sodobna strokovna spoznanja in aktualne jezikovne okoliščine? Katere cilje in vsebine bi bilo treba odvzeti, katere dodati ali drugače opredeliti? Kaj menite o času za obravnavo posameznih ciljev, vsebin?
Splošni cilji/usmerjevalni cilji predmeta; pomen, vloga predmeta, kompetence ...	Sta pomen in vloga predmeta v KZ opredeljena ustrezno in razumljivo? Kako naj bi bila zapisana, da bi ju še bolj smiselno/učinkovito uporabljali v praksi?
Jezikovni del:	
Učni cilji, primeri dejavnosti, vsebine in pojmi (jezikoslovni izrazi)	Kaj menite glede razumljivosti zapisa, količine ciljev, vsebin in pojmov? So opredeljeni dovolj natančno (glede na globino, podrobnosti, izjeme ...)? So cilji in vsebine glede na aktualne jezikovne in družbene okoliščine primerne? Katere cilje in vsebine bi bilo treba odvzeti, katere dodati in katere drugače opredeliti? Kaj menite o času za obravnavo posameznih ciljev, vsebin?

¹ Predlogo sta pripravili dr. Špela Bregač in mag. Darinka Rosc Leskovec.

Standardi znanja, ocenjevanje	Ocenite standarde in minimalne standarde znanja glede na: obseg, razumljivost zapisa, zahtevnost (glede na različne programe in različno učno/jezikovno sposobne dijake), jasnost/konkretnost z vidika preverjanja in ocenjevanja znanja ter v primerjavi s PIK za poklicno maturo ali Izpitnim katalogom za ZI.
Uresničevanje v praksi, didaktična priporočila, odnosni cilji, primeri dejavnosti	Ali so dovolj konkretni in ali učitelju omogočajo dovolj strokovne avtonomije?
Književni del:	
Učni cilji, primeri dejavnosti, vsebine in pojmi	Kaj menite glede razumljivosti zapisa, količine ciljev, vsebin in pojmov? So opredeljeni dovolj natančno (glede na globino, podrobnosti) ali bi katero od književnih besedil odvzeli, zamenjali, dodali? Utemeljite. Kaj menite o času za obravnavo posameznih ciljev, vsebin, pojmov?
Standardi znanja, ocenjevanje	Ocenite standarde in minimalne standarde znanja glede na: obseg, razumljivost zapisa, zahtevnost (glede na različne programe in različno učno/jezikovno sposobne dijake), jasnost/konkretnost z vidika preverjanja in ocenjevanja znanja ter v primerjavi s PIK za poklicno maturo ali Izpitnim katalogom za ZI.
Uresničevanje v praksi, didaktična priporočila, odnosni cilji, primeri dejavnosti	Ali so dovolj konkretni in ali učitelju omogočajo dovolj strokovne avtonomije?

Prosimo, zapišite še druge svoje pripombe in predloge (npr. združevanje programov, prehodnost med programi in stopnjami, večjezičnost ...):